

ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA İŞLEV ¹

Function In Contemporary Ceramic Art

Doç.Dr. Yeşim ZÜMRÜT

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Seramik ve Cam Bölümü, Çanakkale/TÜRKİYE

Samet AYGÜN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Seramik Ana Sanat Dalı, Çanakkale/TÜRKİYE

ÖZET

Temel ihtiyaca yönelik üretilmiş seramiklerin ilk örneklerine rastladığımız neolitik dönemden 20.yüzyılın başlarına kadarki süreçte seramik, çoğunlukla pratik işleviyle ön planda olmuştur. Fakat Endüstri devrimiyle birlikte değişen üretim sistemleri ve üretilen seramiklerin estetik kaygılardan uzak oluşu, Arts and Crafts (İngiltere) hareketi başta olmak üzere birbiri ardına pek çok hareketin doğuşuna yol açmıştır. Bunlardan biri olan Bauhaus hareketinde pratik, estetik ve sembolik işlevin sorgulanması, estetik kaygılarla tasarlanan işlevsel formların üretilmesine de destek olmuştur.

Seramiğin; Duchamp gibi farklı disiplinde bir sanatçının elinde, herhangi bir işlevsel kaygı olmaksızın sadece yaratıcı gücün kurallarıyla özgürce tasarlanması, hazır-yapım bir sanat nesnesi olarak yorumlanması, birçok seramik sanatçısına yön vermiş, 1960 sonrası Postmodern süreçte, seramik sanatçıların işlevsel kaygılardan uzak formlar üretmelerine katkı sağlamıştır.

Düşüncenin öncül işlevin ardıl olduğu bu dönemde, pratik ve sembolik işlevden ziyade, estetik işlevin ön plana çıktığı, kişisel, sosyal, toplumsal ve/veya politik söylemi olan seramikler üretilmiş, Paul Scott gibi bazı çağdaş seramik sanatçıları bu yaklaşımın öncüleri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Pratik İşlev, Sembolik İşlev, Estetik İşlev

ABSTRACT

From the Neolithic period to the beginning of the 20th century, the first examples of ceramics produced for the basic needs were mostly in the forefront with their practical functions. However, the production systems that changed with the Industrial Revolution and the fact that the ceramics produced were free of aesthetic concerns led to the emergence of many movements one after the other, especially the Arts and Crafts (England) movement. In the Bauhaus movement, which is one of these, the questioning of practical, aesthetic and symbolic function has also supported the production of functional forms designed with aesthetic concerns.

Ceramics; In the hands of an artist of different disciplines such as Duchamp, without any functional concern, it was freely designed by the rules of creative power, interpreted as a ready-made art object, and later led many ceramic artists. .

In this period in which thought was the successor of the primary function, ceramics with a personal, social, and political discourse were produced rather than practical and symbolic function, and some contemporary ceramic artists such as Paul Scott became the pioneers of this approach.

Key Words: Practical Function, Symbolic Function, Aesthetic Function

1.GİRİŞ

Çağlar boyunca temel ihtiyaçlar doğrultusunda işlevsel seramik form üretme anlayışı, 19.yüzyılda ortaya çıkan Endüstri devrimi ile birlikte değişmiş, bu bağlamda ortaya çıkan 'işlevsel sadelik' fikri temelinde şekillenen Arts and Crafts ve Bauhaus gibi akımlar ile işlev yeniden sorgulanmıştır. Pratik, sembolik ve estetik olmak üzere işlevin çeşitli tanımları yapılmaya başlanmış, bir seramik formdan, ihtiyaca yönelik pratik işlevi karşılamanın yanı sıra bir sanat eserinin barındırdığı estetik işlevi de

¹ Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE Seramik Anasanat Dalı'nda 2019 yılında tamamlanan "Seramik Sanatında İşlev" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

taşıması beklenmiştir. Bu beklenti, sanat ve tasarım arasındaki farkın tanımlanmasını gerekli kılmıştır.

1950 sonrası Hans Coper, Peter Voukos gibi seramik sanatçıları ürettikleri eserlerde pratik işlevi göz ardı ederek ‘seramik işlevsel olmalı’ algısını yıkmış, düşüncenin öncül işlevin ardıl olduğu yeni bir dönemin habercisi olmuşlardır.

Çağdaş seramik sanatında kişisel, sosyal, politik vb. çeşitli konularda ifade aracı olarak endüstriyel seramiğin boyutuyla oynanmış, malzemesi değiştirilmiş, yüzeyinde küçük değişiklikler yapılmış veya bağlamından kopartılarak yeniden yorumlanmıştır. Düşüncenin öncül işlevin ardıl olduğu çağdaş eserlerde pratik işlev önemini yitirmiştir.

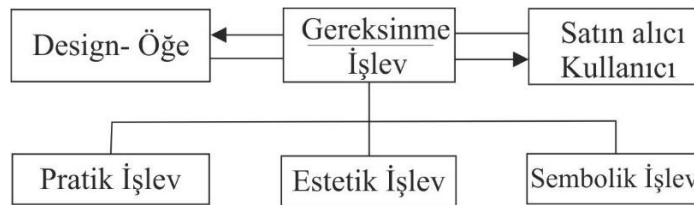
Pratik işlevi bünyesinde barındıran formların çağdaş seramik sanatçıları tarafından bir ifade aracı olarak estetik işlevi bünyesinde barındıran bir sanat nesnesine dönüşümü, pratik işlev ile estetik işlev arasındaki ilişkiyi anlamamız bakımından önem arz etmektedir. Bu anlamda işlevin tanımlarına, özellikle de sanat-tasarım arasındaki farklılıklarına değinilecektir.

2.SERAMİK VE İŞLEV İLİŞKİSİ

Neolitik çağ’ dan Endüstri devrimine kadar geçen süreçte seramik, çoğunlukla temel ihtiyaca yönelik üretilmiştir. Endüstri devrimi sonrası gelişen teknoloji ve değişen üretim sistemleriyle birbirinin aynısı seri olarak üretilebilen seramik formlarda pratik işlev ön plana çıkmış, temel ihtiyaca karşılık vermiştir. Arts Crafts, Bauhaus gibi akımlar ile bir ölçüde estetik kaygılardan uzaklaşan, üretim süreçlerinin önem kazandığı ve pratik işlevi karşılayabilme kaygısı ile şekillenen bu döneme karşı çıkılmış, işlev yeniden sorgulanmıştır. Endüstri devrimi sonrası dönemin öncü akımları tarafından yeniden ele alınan işlev, pratik, sembolik ve estetik olmak üzere üçe ayrılmış; pratik işlev temel ihtiyaç, sembolik işlev birey-nesne ilişkisi ve estetik işlev beğeni ve tercih noktasında rol oynamıştır. Bu bağlamda işlev özelinde tanımlar ve şemalar oluşturulabilir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğündeki tanıma göre işlev, “Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş, iş görme yetisi, görev, fonksiyon” dur. Sosyolojik olarak ise “bir yapının gerçekleştirilebileceği ve onu başka yapılardan ayırt etme imkânı veren eylem türü, fonksiyon” (URL-1, 2019) şeklinde tanımlanmıştır.

Bir nesne barındırdığı pratik işlev ile herhangi bir ihtiyaca karşılık verirken aynı ihtiyaca yönelik üretilmiş diğer nesnelere tasarım yönüyle ayrılır. Tasarım, ihtiyaç duyulan nesne ‘nasıl olmalı’ ve ‘nasıl bir çevrede olmalı’ sorularını cevaplar. Tasarım, özünde bu cevapları verirken tıpkı sanat gibi yıkıcı-yapıcı bir eylemdir. Tasarımın günlük hayatta sahip olduğu pratik işlev, sanat ile arasındaki temel farktır. Tasarımın temelinde Pratik (teknik) İşlev, Sembolik İşlev ve Estetik İşlevi barındırdığı kabul edilir. (Aygün, 2019:5-6)

Şekil 1. Nuri Doğan ürün-işlev şeması.

Kaynak: Kişisel ders notları.

Nuri Doğan’ında ürün-işlev şemasında ele aldığı estetik işlevi, Tansuğ “Fonksiyon kavramı basit bir faydalılık kavramı değildir. Bunu aşan bir anlamı vardır. Çünkü bize gündelik hayatta yararlı olan eşyalar bile biçimsel fonksiyonlarını ve hayatımızın bütün derinliğine yansımak imkânını estetik ölçülerinde bulurlar”(Tansuğ, 1993:54) ifadeleriyle dile getirmiştir.

Estetik olabilme niteliği, sanat ve tasarım arasında önemli bir ayrılığı da ortaya koyar. Şöyle ki, bir sanat yapıtının estetik olması, onun özü gereğidir.

Seramik, bir fincanın iskeletini oluşturan temel duvarlar fonksiyonel açıdan insanın fincandan beklentilerini yerine getirirse de, estetik kaygılarla düşünülmüş ve iskeleti oluşturan biçim, beğeni ve duygulara hitap ettiğinden, tercih noktasında belirleyicidir. Ancak onun ereğini oluşturmaz. Bir sanat yapıtında ise durum böyle değildir; sanat yapıtının pratik ve sembolik işlevi barındırması gerekmezken, estetik işlevi barındırması gerekir.

İnsanın varlıkla iletişimde bir başka tasarım kipi sanattır. Bir sanat yapıtı, örneğin bir resim, bir heykel, bir müzikal kompozisyon bir tasarımdır ve bir tasarım varlığı olarak onlar real varlığı aşarlar. Ancak, estetik dünyada bu realiteyi aşma, bilgi alanındaki realiteyi aşmadan daha farklıdır ve yeni bir varlık kategorisini beraberinde getirir. (Tunalı, 2002:13)

Herhangi bir teknik vb. sürece tabi olmayan, tinsel bir yaratı ürünü olan sanatın özünde bulunan özgür ruh, onun herhangi bir biçim veya malzeme olarak değerlendirilmesine karşı çıkmaktadır. Bu anlamda, ne zamanki bir sanat yapıtına pratik-ekonomik bir tavırla yaklaşılmaz da ona karşı haz duyulursa, işte o zaman estetik bir tavır sergilenmiş olur.

Bu tavrı, çoğunlukla sanat yapıtlarına karşı sergilesek de varlıklarıyla hayatlarımızı kolaylaştıran nesnelere karşıda bu tavır ortaya çıkabilir. Örneğin yüzyıllar boyunca temel ihtiyaca yönelik tasarlanmış bir klozet formunun işlevsel kaygılarını göz ardı ederek onu yeni bir isim (çeşme) ve tavır ile sergi salonuna taşıyan Marcel Duchamp, klozeti bağlamından kopartmakla kalmayıp onu bir sanat yapıtı olarak sunmuştur. Duchamp'ın sergilediği bu estetik tavır, sanat dünyasında sanatın ne olduğuyula alakalı tartışmalara sebep olurken bir taraftan da her şeye sanat nesnesi olabilmenin kapılarını açmıştır.

Duchamp'ın her şey sanat eseri olabilir dediği süreçte Pablo Picasso ürettiği seramik eserler ile atölyelerde üretim yapan seramikçilere referans olmuş ve farklı bir sürecinde olduğunu göstermiştir. Bu süreçte Duchamp'ın her şey sanat eseri olabilir düşüncesine paralel Picasso'nun geliştirdiği herkes sanatçı olabilir düşüncesi, seramik sanatının gelişim sürecine katkı sağlamıştır.

Şekil 2. Marcel Duchamp, 'Bisiklet Tekerleri', 1913.

Kaynak: <https://www.e-skop.com/skopbulten/tezler-bulutnu-nesnede-islevsel-kodların-değişimi-ve-yorumlanması/1488>

Şekil 3. Marcel Duchamp, 'Çeşme', 1917.

Kaynak: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/oct/20/examining-the-plumbing-of-marcel-duchamps-fountain-1917>

“(…) Bir kere, bay Mutt’un kendi elleriyle yapıp yapmamasının hiçbir önemi yok. Bay Mutt o nesneyi seçti. Mutt, günlük yaşamdaki herhangi bir nesneyi yeni bir isim altında, kendi kullanım amacının dışında ele aldı ve bir yere koydu; o nesne için yeni bir düşünce yarattı. (Yılmaz, 2006:105)

Küreselleşme ile dünyada değişmeyen tek şeyin değişim olduğu olgusu insanlar tarafından benimsenmiştir. Bu olgu yaşamın tüm alanlarına ve özellikle de sanata postmodern bir söylem getirmiştir. Postmodern hareketle birlikte “Sanat eseri artık nesne olarak anlamını yitirmektedir, nesnenin otoritesi sarsılmaktadır belki, ama sanatın anlamı nesneden bağımsızlaşmakta ve kavramsal bir nitelik kazanarak kitleselleşmektedir”. (Sevim;Yıldırım, 2014:66)

Bir dizi ekonomik, toplumsal ve kültürel problemlerin yaşandığı bir ortamda ortaya çıkan postmodernizm, sanat alanında da köklü değişimlere sahne olmuştur. 1950 sonrası tuval resminin sorgulandığı ve heykel kavramının değiştiği süreçte, yüzyıllar boyunca işlevsel yönüyle insanların yaşam alanlarında bulunan seramik, artık bir ifade aracı olarak kullanılmıştır. (Aygün, 2019:28)

Duchamp’ın hazır-yapım (Şekil 2-3) nesnelere çeşitli sanatçı ve akımlar üzerinde etkili olmuş, bu anlamda pratik işlevin yok sayıldığı pek çok eser ortaya çıkmıştır. Duchamp sonrası sıklıkla rastladığımız hazır-yapım nesnelere ortak noktalarından birisini oluşturan nesnelere pratik işlevlerinin yok edilmesinde temelde dört yöntem kullanılmıştır. Bunlar; eserin malzemesi veya boyutlarıyla oynama, formda küçük değişiklikler yapma veya bilinen bağlamının dışında yorumlama gibi yöntemlerdir. Sonraları kişisel, sosyal, toplumsal, politik vb. çeşitli söylemler amacıyla Paul Scott, Alev Ebüzziya Siesbye, Zoe Hillyard ve Jon Almeda gibi çağdaş seramik sanatçıları, ihtiyaca yönelik üretilmiş işlevsel seramiklerde bu yöntemleri kullanarak pratik işlevi yok saymış, estetik işlevi ön plana çıkartmışlardır.

2.1. Çağdaş Seramik Sanatında İşlev

Tarihsel süreçte yaşanan gelişmeler 21.yüzyılda beğeni kavramında hızlı bir değişime sebep olmuş, basit endüstriyel nesnelere talep azalmıştır. Bu durum sonrası seramik endüstrisi sanatçı ve tasarımcılarla birlikte çalışarak, tasarım gücü yüksek, günümüz estetik anlayışına uygun, estetik kaygılar barındıran işlevsel formlar üretmiştir. Disiplinler arası farklılıkların azaldığı, endüstri ve sanat arasındaki duvarların yıkıldığı bu dönemde sanatçılar yeni söylemler geliştirmiş, kullanıma yönelik üretilmiş endüstriyel ürünlerin barındırdığı işlevi kısmen veya tamamen yok sayarak eserlerinde kullanmışlardır. Makale konusu kapsamında işlevi bilinçli olarak sorgulayan ve bu bağlamda gündelik seramik nesnelere bir ifade aracı olarak kullanan, çağdaş seramik sanatçıların eserleri incelenmiştir.

Şekil 4. Paul Scott, ‘Cumbrian Blue(s) Italian Willow’, 2014, 38x28cm.

Kaynak: <https://www.craftscouncil.org.uk/content/images/Willow1.jpg>

Paul Scott, Endüstri devrimi sonrası üretilmiş mavi beyaz dekorlu seramikler üzerinde yirmi yılı aşkın süredir çalışmaktadır. Temel ihtiyaca yönelik üretilmiş bu seramiklerin pratik işlevlerini reddeden ve bağlamlarından kopartan sanatçı, eserlerinde çağdaş, sosyal ve politik temaları ustalıklı işleyerek onları yeni bir mecraya taşımaktadır. Sanatçı, “...yerel ürünlerdeki, karmaşık ayrıntılara sahip sahneleri ve desenleri yeni görüntülerle değiştirir, ekler ve siler, böylece görüntüleri çağdaş bir dünya için parçalanır ve yeniden ayarlanır...” (URL-2, 2019) kılarken, geleneksel mavi ve beyaz dekorlu yüzeylerde bilinçli olarak yaptığı küçük değişiklikler sonrası nesnelere işlevsiz bırakmaktadır. Oluşturduğu yeni eserlerde yine geleneksel mavi beyaz dekor tekniğini kullanan sanatçı, “...aynı zamanda nesnelere kendi üretimini ve sanayileşmiş bir kapitalist toplumda oynadıkları rolü de gözler önüne” (URL-3, 2019) sermektedir. Ayrıca seçilen seramiklerin İngiliz vatandaşlar tarafından çok iyi biliniyor olması, bağlamından kopartılan bu nesnelere neredeyse görünmez kılmakta ve sanatçının söylemini güçlendirmektedir. (Şekil 4)

Şekil 5. Zoe Hillyard, ‘Spring Oriental Vase’, 2015, 28x17cm.

Kaynak: <http://birmingham.livingmag.co.uk/event/made-in-the-middle/>

Eserlerinde eksilttiği parçalara karşın bütünde geleneksel form algısını koruyan Zoe Hillyard, çoğunlukla kullandığı tekstil yardımcı malzemesiyle birlikte oluşturduğu yeni seramik formlarda, formun öncesinde barındırdığı pratik işlevi yok saymaktadır. Birey-nesne ilişkisine inanan ve yüzyıllar boyunca üretilmiş fonksiyonel seramiklerden ilham alan sanatçı, Moğolistan’da göçebe ailelerle geçirdiği bir yılın ona beceri ve mülkiyet konusunda çok farklı bir bakış açısı kattığını belirtmektedir.

Seramik Patchwork, kırık çanak çömleklerin dikiş tekniğiyle onarımı konusundaki bir düşünceden doğmuştur. Parçalarda çoğunlukla kumaşın yumuşak dokusunun hissedilmesine ve bir araya getirilmiş kumaş kaplı seramik parçaların hafif bükülmesine karşın insanların seramik bir nesne gördükleri deneyimlenir. (URL-4, 2019)

Şekil 6. Jon Almeda, ‘Small yet Sturdy’, 2017, 2,5x2,5cm.

Kaynak: <https://www.asianpaints.com/colourquotient/showcase/jon-almeda-is-the-ceramicist-creating-detailed-and-coinsized-works-of-art/>

Bulutları izlemeyi seven ve yaşadıkları tüm boyutsal değişikliklere karşın hala bir bulut olduklarını belirten Jon Almeda, ilham aldığı bu durumu sanat hayatına yansıtmış ve bu alanda minyatür eserler üretmiştir. Formlarda yaptığı boyutsal değişikliklere rağmen izleyicinin onları hala seramik bir ürün olarak algıladığını ifade eden sanatçı, geleneksel seramikleri taklit ettiği minyatür eserlerinde işlevsel bir ürün algısı oluşturmaya karşın temelde pratik işlevi yok saymaktadır. Almeda, bulutlardan referans aldığı boyutsal farklılıklara karşın değişmeyen algı durumuyla yeni bir söylem geliştirmiş, temel dört yöntemden biri olan boyutsal değişiklik yöntemini de seramik formlarında bilinçli olarak kullanarak onları işlevsizleştirmiştir. Birçok zanaatkar ve sanatçı tarafından minyatür seramikler üretilmesine karşın sanatçının referans aldığı ve yeni bir söylem geliştirdiği bu özel durum onun eserlerini diğer minyatür eserlerden ayırmaktadır.

Şekil 7. Alev Ebüzziya Siesbye, 'Lilac Bowl', 1984, 28x18cm.

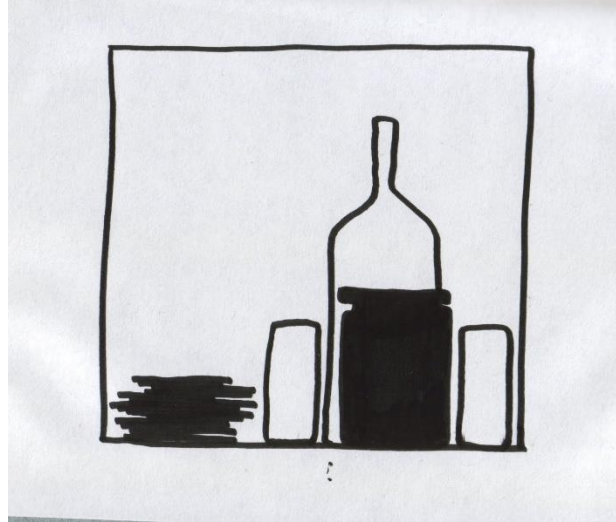
Kaynak: https://www.michelebeiny.com/en-GB/sold/alev-ebuzziya-siesbye-lilac-bowl/prod_10278#.Xh8yqi3BJbU

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde heykel eğitimini tamamladıktan sonra seramik ve porselen fabrikalarında işlevsel çıkışlı seramik ürünler üreten Alev Ebüzziya Siesbye, 1969 yılında Kopenhag'da kurduğu ve 1987'de Paris'e taşıdığı atölyede ürettiği çanaklar ile sanatçı kimliğini oluşturmuştur. Sanatçı, ürettiği formların gövde kısmını geniş tutup formun ayağını gizlemiş, eserlerinde uçuyormuş hissi uyandırmıştır. Ayrıca çanak formundan beklenen işlevsel özellikleri barındırmasına karşın formları işleve dair sorgulamalar yapmaksızın bir sanat nesnesi olarak seramik sanatında yer bulmuştur. (Şekil 8)

Bu boşluğun yapılandırılması üzerinde düşünüldüğünde endüstriyel bir nesne olarak ön görülebilen Ebüzziya çanakları için atfedilen endüstriyel biçim-içerik ilişkisi tamamen yıkılır. Aslında burada oluşturulmuş olan biçim-içerik ilişkisinin tamamen sanatsal temellere dayandığı gerçeği ortaya çıkar ki sanatçının yaratıcı dehası da bu noktada kendini belli eder. (Savaş, 2009:110)

Bilinçli olarak şekillendirilen boşluk sonrası, sanatçının eserleri temel çanak formuna göndermelerde bulunarak işlevsel bir nesne gibi algılanır fakat bağlamından kopartılan bu eserlerde pratik işlev kaygısı yoktur. ABD'li sanat eleştirmeni Garth Clark, Ebüzziya'nın çanaklarını incelediği "Tutkulu Bir İncelik: Yalınlaştırılmış Seramikler" başlıklı yazısında şu ifadelerle yer vermiştir;

Alev Ebüzziya'nın çanakları insana olağanüstü duygular aktarır. Bu çanaklarda hacim öylesine hafifletilmiştir ki, kaplar sanki boşlukta asılı gibi durur. Bu hafiflik iki yolla elde edilmiştir. Birincisi, sanatçının daha sanat yaşamının başlarında estetik olarak çanağın tabanını odak noktası olmaktan çıkarması ve tabanı çanağın şişkin gövdesinin altında yok etmesidir. Ancak onun çanaklarına hafiflik duygusu veren yalnızca bu değildir. Çanakların dış çizgisini ya da silüetini yukarı doğru, doruk noktası olan ağıza çekmesi de çok önemli bir etkidir. (URL-5, 2019)

Şekil 8. Ayşe Kurşuncu, 'a box of memories', 2010.

Kaynak: <http://aysekursuncu.blogspot.com/2010/>

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde seramik ve cam tasarımı bölümünü 2005 yılında tamamlayan Ayşe Kurşuncu, kent ve bellek üzerine eserler üretmektedir. Ürettiği üç boyutlu seramik eserlerin yanı sıra iki boyutlu eskiz çalışmalarıyla da göz önünde olan sanatçı, bu eserlerinde kullandığı nesnelere vasıtasıyla bireyin geçmiş ile kurduğu ilişkilere yoğunlaşmaktadır. Bellek üzerine yaptığı 'Mutfak' serisindeki çalışmalardan biri olan 'a box of memories' isimli eskize bakıldığında; her dönem işlevsel özellikleriyle bizlere hizmet etmiş olan çeşitli seramik formlar, iki boyutlu yüzeye aktarılarak bağlamlarından kopartılmaktadır. Yaptığı değişiklikler sonrası belleğimizde yer alan seramiklerin barındırdığı pratik işlevi de bu yolla yok sayan sanatçı, aynı zamanda boyut kavramı üzerine de çeşitli sorgulamalar getirmektedir. (Şekil 8)

Şekil 9. Ronit Baranga, 'Sabah Kahvaltısı', 2014

Kaynak: <https://www.ronitbaranga.com/blog.html#blogBlurred>

İsraili seramik sanatçısı Ronit Baranga, 1973 yılında hayata gelmiştir. 1994-97 yılları arasında felsefe ve İbrani edebiyatı alanında aldığı eğitim ve 1999 yılında aldığı sanat tarihi eğitimi sonrası 2000 yılında kayıt olduğu uygulamalı sanatlar bölümünü 2004 yılında tamamlamıştır. Baranga, 2007 yılında İtalya'daki sergi için ürettiği kahvaltı için seramikler serisi ile sanatsal üslubunu ortaya koymuştur. Sonraki yıllarda da benzer alt yapıya sahip farklı seramik eserler üreten sanatçı, 2014

yılında sergilediği sabah kahvaltısı adlı eserin yüzeyinde yaptığı küçük değişiklikler sonrası seramik çay setinde pratik işlevselliği yok saymıştır. Ayrıca eser için verdiği röportajda “dudakları” kullanarak insanlarda mecazi bir çağrışım yaratmak istedim” demiş ve eklemiştir: “Şüphesiz ki dudaklar iç dünyanın dış dünyaya açılan kapısıdır”. (URL-6, 2019) Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere ihtiyaca yönelik üretilen geleneksel seramikleri referans alan fakat işlevsellik kaygısından uzak üretim yapan Baranga, kişisel söylemlerini eserleri vasıtasıyla aktarmaktadır.

Şekil 10. Samet Aygün, 'Demlik', 2017, 61x52x18cm
Kaynak: Samet Aygün kişisel arşivi.

Şekil 11. Samet Aygün, 'Klozet', 2018, 80x60x60cm.
Kaynak: Samet Aygün kişisel arşivi.

Seramikte endüstriyel tasarım ve üretim yöntemleri hakkında aldığı eğitim sürecinde birey-nesne ilişkisini kavrayan ve sonrası kayıt olduğu yüksek lisans eğitimi sırasında seramikte işlevselliği sorgulayan Samet Aygün, ürettiği eserler ile endüstriyel seramiklere göndermelerde bulunur. 'Demlik' isimli çalışmasında, endüstriyel üretim yöntemlerini gerektiren standart bir çay setini, elle şekillendirme yöntemiyle şekillendirerek üretim süreçlerine dikkat çekmiş, yaptığı boyutsal değişiklikler sonrası ürünün işlevini sorgulamıştır. Bir diğer 'Klozet' isimli çalışmasındaysa genel bir klozet imgesini tercih eden sanatçı, tuvalet kullanımını anlatan sembollerle dolu bir mekâna yerleştirdiği klozet ile izleyiciye mesajlar verirken, bilinçli olarak yaptığı 1/3 oranındaki boyut küçültmeyle de klozeti işlevsizleştirmiştir. (Şekil 10-11)

3. SONUÇ

Endüstri devrimi sonrası ön plana çıkan işlevsellik; pratik, sembolik ve estetik işlev olarak temellenir. Pratik işlevin temel ihtiyaçlara karşılık verdiği noktada sembolik işlev birey-nesne ilişkisini kurmaktadır. Fakat pratik ve sembolik işlev, temel ihtiyaca karşılık verdiği için insan nesnede bunun ötesinde bir şey aramıştır; estetik. Estetik işlev beğeni ve duygulara hitap ettiğinden tercih noktasında da belirleyici olmaktadır. Ek olarak estetik, sanat yapıtı ve tasarım arasındaki farkı anlayabilmemiz bakımından da önemlidir. Temel ihtiyaçlara yönelik olarak üretilmiş bir formun pratik işlevi de taşıması beklenirken, sanat eserinde pratik işlev değil estetik işlev ön plandadır.

Tarihsel süreçte yaşanan değişimler sonrası seramik, zanaat kimliği ile sanat kimliği arasında estetik bir obje olarak, duyu ve düşüncelerin ifade edilmesine olanak sağlamıştır. Neolitik dönemden Endüstri çağına, Arts and Crafts ve Bauhaus gibi akımlar özelinde işlevin rolü incelendiğinde, Arts and Crafts akımının süslemeci tavra karşı olduğu ve sadeliği önemseydiği anlaşılmıştır. Bauhaus okuldaysa tasarım ile uygulama, sanat ile zanaat, bireysel ifade ile sınırları arasındaki farklılıkları ortadan kaldırarak, estetik ile işlevin iç içe olduğu üretilebilir nesnelere tasarlanmıştır.

21.yüzyılda beğeni kavramının hızla değişim göstermesi sonucu basit endüstriyel ürünlere talep azalmış, sanatçı ve tasarımcılar endüstri ile birlikte çalışmaya başlamıştır. Seramik endüstrisinde yaşanan bu değişim sonrası sanatçı ve tasarımcılar, estetik kaygıların ön planda olduğu işlevsel nesnelere tasarlanmıştır. Disiplinler arası farklılıkların azaldığı, endüstri ve sanat arasındaki duvarların yıkıldığı bu dönemde, sanatçılar işleve yönelik olarak üretilmiş endüstriyel ürünleri kullanmış, ürünün barındırdığı fonksiyonu kısmen veya tamamen yok sayarak, yeni söylemler geliştirmişlerdir.

Temel ihtiyaca yönelik üretilmiş seramik objeler, sanatçılar tarafından gerektiğinde işlevi de bünyesinde barındırarak yeni bir ifade aracı, bir sanat eseri olarak izleyiciyle buluşmuştur. Seramikte işlevi yok saymak için temelde dört yöntem kullanılmıştır. Bunlar; nesnenin malzemesi veya boyutunu değiştirmek, yüzeyinde küçük değişiklikler yaparak yeni bir nesne oluşturmak ya da bağlamından kopartarak onu yeni bir mecraya taşımaktır. Her ne şekilde olursa olsun sanatçılar tarafından kullanılan bu yöntemler ile algımızda işlevsel özellikleriyle varlık gösteren formların artık kişisel, sosyal, toplumsal, politik vb. çeşitli tavır ve düşüncelerin aktarımında aracı oldukları açıkça görülmektedir.

Ayrıca, yapılan literatür araştırmalarında, eserlerinde malzemenin kendisiyle veya boyutlarıyla oynayan ancak işleve dair böyle bir kaygı taşımayan çok sayıda örneğe rastlanmıştır. Bu anlamda, eserlerinde işlevi bilinçli olarak sorgulayan sanatçılar incelenmiştir.

KAYNAKÇA

Aygün, S. (2019). Seramik Sanatında İşlev, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Savaş, U.T. (2009). Seramik Sanatında Boşluk, Sanat & Tasarım Dergisi, 1(3), 105-116, Eskişehir. https://www.academia.edu/32295572/Seramik_Sanatında_Boşluk (Erişim Tarihi: 15.01.2020).

Sevim, S. & Yıldırım, Ö. (2014). Çağdaş Türk Seramik Sanatında Resimsel Anlatım, Sanat & Tasarım Dergisi, 7(7), 61-74, Eskişehir. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/192492> (Erişim Tarihi: 15.01.2020).

Tansuğ, S. (1993). Sanatın Görsel Dili, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Tunalı, İ. (2002). Tasarım Felsefesine Giriş, Yem Yayın, İstanbul.

Yılmaz, M. (2006). Modernizmden Postmodernizme Sanat, Ütopya Yayınevi, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1.

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cbc2125e64f51.35466364 (Erişim Tarihi: 21.09.2019).

URL-2. <http://www.peeruk.org/archive/#/paul-scott> (Erişim: 20.04.2019).

URL-3. <https://cumbrianblues.com/tag/contemporary-ceramics/> (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

URL-4. Made in the Middie'30 <http://madeinthemiddle.org/makers/zoe-hillyard/72.html> (Erişim Tarihi: 16.04.2019).

URL-5. https://www.sanatilan.com/blog?journal_blog_post_id=150 (Erişim Tarihi: 23.04.2019).

URL-6. <https://sanatkaravani.com/ronit-barangadan-rahatsiz-edici-realist-bir-calisma/> Erişim Tarihi: 14.01.2019